

РІВНІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ОБДАРОВАНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

Ірина Холод

У статті автор розкриває актуальну проблему педагогічної підтримки обдарованої студентської молоді в університетах Великобританії у рамках загальнонаціональної стратегії “Молоді, обдаровані та талановиті”, висвітлює підходи до дослідження обдарованості, моделі, а також аналізує педагогічну роботу викладачів університетів Великобританії з обдарованими студентами. Проаналізовано проекти надання педагогічної підтримки обдарованої молоді на загальнонаціональному рівні – Академічний успіх в школі, Академічний успіх в містах, Центри досконалості.

Ключові слова: обдарованість, педагогічна підтримка, студентська молодь, обдарована студентська молодь.

На сьогодні особливо актуальним є інтелектуально-творчий розвиток сучасної молоді, оскільки це є необхідною умовою виживання людства та уможливорює вирішення найбільш актуальних проблем розвитку цивілізації. Наявність дефіциту обдарованих фахівців у різних галузях значною мірою посилює зацікавленість проблемами обдарованості, творчості, інтелекту, які поступово переростають у послідовну державну політику, спрямовану на пошук, навчання та підтримку обдарованої молоді.

Україною зроблено вагомі кроки у наданні педагогічної підтримки обдарованій молоді на різних рівнях – національному, регіональному, місцевому тощо. На національному рівні педагогічна підтримка реалізується згідно

державної програми роботи із обдарованою молоддю, Інститут обдарованої дитини забезпечує методичну базу для педагогів-новаторів, районні та міські відділи освіти розробляють регіональні програми підтримки обдарованої молоді, а університети забезпечують різноманітні можливості для інтелектуального та творчого розвитку студентської молоді, заохочені їх до наукової діяльності.

На сучасному етапі українські науковці активно вивчають традиційні та інноваційні здобутки розвинутих країн світу, адже запозичення досвіду сприяє позитивному вирішенню проблеми у нашій країні. Так, різні аспекти роботи із обдарованою молоддю закордоном висвітлено у працях О. Бевз, І. Волощука, Н. Поліхун, М. Гальченка, В. Волика, М. Міленіної, П. Тадеєва, Л. Чухно та ін. Дослідження різних аспектів вищої освіти у Великобританії відображені у працях таких українських вчених-компаративістів, як Н.Бідюк, О. Огієнко, Л. Пуховської, А. Сбруєвої, О. Локшиної та ін.

У Великобританії обдарованість, її види та концептуальні моделі досліджувала ціла плеяда науковців протягом всього ХХ століття. На початку ХХ століття дослідження обдарованості були спрямовані у дві течії – вивчення теорії спадковості інтелекту – К. Пірсоном, Ч. Спірменом, Дж. Кеттел, С. Берт; визначення коефіцієнту інтелекту за допомогою тестів – Л. Терменом, А. Біном, Т. Симоном, Дж. Векслерем, інші.

Пізніше у 1960-1970 рр. в педагогіці Великобританії закріпилася теорія взаємодії біологічних та соціальних факторів. Згідно цієї теорії, здібності вище середніх уважалися результатом складної взаємодії природних задатків та оточуючого середовища, де обидва фактори відіграють рівнозначну роль. Цієї точки зору дотримувалися більшість англійських та американських

дослідників обдарованості - Д. Гопкінс, М. Харді, А. Хенслі, Р. Педлі, Д. Уайт, М. Хілтон, К. Бенн, тощо.

Результатом реалізації ідей теорії впливу оточуючого середовища на формування розумових здібностей в освітній системі Великобританії є диференційоване навчання обдарованої молоді. Відповідно у 1965 році було запроваджено нові підходи до навчання обдарованих дітей – програми “збагачення” та “розширення”.

У Великій Британії проблема педагогічної підтримки обдарованої молоді висвітлена у працях таких англійських вчених як Дж. Фрімен (Joan Freeman), Дж. Вебб (J. T. Webb), К. Хелер (K. A. Heller), Ф. Пост (F. Post), М. Нейхарт (M. Neihart), М. Райс (M. Reis) та ін.

У статті ми маємо на меті вивчити рівні реалізації педагогічної підтримки у Великобританії. Незважаючи на певні культурно-історичні відмінності в розвитку України та Великої Британії, спільність національних тенденцій щодо роботи із обдарованою молоддю уможливорює використання британського досвіду у розробці національної стратегії щодо системи педагогічної підтримки обдарованої молоді.

У Великобританії педагогічна підтримка реалізується на трьох рівнях – локальному, загальнодержавному та міжнародному. На локальному рівні відбувається практичне здійснення педагогічної підтримки обдарованої молоді, яка реалізується з урахуванням особливостей конкретного регіону. Така педагогічна підтримка реалізується місцевими відділами освіти та школами, які спільно розробляють та реалізують план роботи із обдарованою молоддю регіону.

На загальнодержавному рівні педагогічна підтримка реалізується згідно загальнонаціональної стратегії “Молоді,

обдаровані та талановиті” (“Young, Gifted and Talented”), що передбачає спільну роботу урядовців, педагогів, учених та обдарованої молоді [14].

Проте перш ніж освіта обдарованої молоді Великобританії знайшла своє відображення у загальнонаціональній програмі підтримки обдарованої молоді “Молоді, обдаровані та талановиті”, ученими, педагогами-практиками та психологами була укладена та опублікована ціла низка законодавчих рекомендацій щодо навчання обдарованої молоді.

Для порівняння в Україні також було прийнято низку законів і програм (зокрема – Національна програма “Діти України” (2001 р.), Указ Президента України “Про програму роботи з обдарованою молоддю на 2001-2005 роки (2001 р.), Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті (2002 р.), Концепція державної програми роботи з обдарованою молоддю на 2006-2010 роки (2006 р.) та інші), спрямованих на створення загальнодержавної мережі навчальних закладів для обдарованої молоді.

У Великобританії розвиток спеціальної освіти для забезпечення потреб обдарованої молоді на національному рівні відбувався досить повільним поступом до 1992 році, коли Інспектор шкільної освіти Її Величності – Джоан Фрімен, у своїй доповіді зауважила, що дуже здібні учні в загальноосвітніх школах часто незадоволені завданнями, передбаченими шкільною програмою. Того ж року Джоан Фрімен з’ясувала, що у Великобританії немає розробленої загальнонаціональної політики щодо підтримки обдарованої молоді.

Уряд лейбористів прийшов до влади у 1997 році із гаслом – “Освіта, освіта, освіта”, що засвідчило інтерес держави до обдарованої та талановитої молоді, яка здатна по-новому

поглянути на проблеми сьогодення та оперативно знайти креативне рішення.

Педагогічна підтримка обдарованої молоді вперше згадується у законодавчій “Білій книзі” у 1997 році (“White Paper” Department for Education and Employment 1997), коли було запропоновано новий урядовий проект “*Академічний успіх у школах*” (“Excellence in Schools”), який передбачав роботу із обдарованою учнівською молоддю. Уряд запропонував нову стратегію раннього виявлення та підтримки здібних, обдарованих та талановитих дітей. Стратегія поєднувала в собі кілька пропозицій – прискорене навчання, спеціалізовані школи та партнерство із приватними школами. Метою нового проекту було об’єднати всі школи та всі місцеві відділи освіти для того, щоб спланувати допомогу та підтримку обдарованої молоді.

Новий проект планував розвинути стратегію для раннього виявлення та підтримки здібних, обдарованих та талановитих дітей, що поєднувало у собі кілька блоків, включаючи прискорене навчання, спеціалізовані школи та партнерство із незалежними приватними школами. Цей проект вимагав, щоб всі школи та всі місцеві відділи освіти спланували педагогічну підтримку обдарованої молоді, створивши атмосферу, в якій мати талант та розвивати його є не лише прийнятним, а й бажаним явищем” [6, 149].

Ідея проекту “*Академічний успіх у школах*” в деякій мірі була віддзеркаленням Американської доповіді про освіту обдарованої молоді у Департаменті освіти 1983 року. Обидва проекти ставили ті ж самі цілі, інтереси, особливо щодо ліквідування неуспішності серед потенційно обдарованих, підняття стандартів знань та прагнення учнів до досконалості; індивіди мають поставити перед собою мету – розкрити свій потенціал якнайкраще, а школи мають

покладати великі сподівання на своїх учнів. Проект *“Академічний успіх у школах”* передбачає, що сучасні освітні послуги мають задовольняти потреби найбільш обдарованих, оскільки в більшості випадків викладання розраховане на групу дітей із змішаними здібностями не досягає успіху.

Розвиваючи стратегії раннього виявлення та забезпечення педагогічної підтримки дуже здібних та талановитих дітей, уряд виокремив кілька можливостей – прискорене навчання, спеціальні школи та партнерство із незалежними школами. Було наголошено на тому, що кожна школа та місцеві органи управління освітою мають планувати як педагогічну, так і соціальну і психологічну допомогу для обдарованої молоді.

У 1999 році відділ із перевірки якості освіти та відповідності освітнім стандартам (The Office for Standards in Education - OFSTED) здійснив міжнародний моніторинг роботи із обдарованою молоддю, що було опубліковано під назвою *“Звіт міжнародного дослідження освітніх можливостей”* (*“Office for Standards in Education international research survey”*). У документі повідомлялось, що було засновано національний комітет по роботі із обдарованою молоддю – *Консультативна група по роботі із обдарованою та талановитою молоддю* (Gifted and Talented Advisory Group). Цей комітет уклав план роботи із обдарованою молоддю в рамках новоствореної програми *“Академічний успіх у містах”* (*Excellence in Cities*), що передувало національній стратегії підтримки обдарованої молоді у деяких місцевих відділах освіти та школах [7, 85].

Обидва проекти здійснювали педагогічну підтримку обдарованої молоді на місцевому рівні у тісній співпраці шкіл та місцевих відділів освіти. Згідно законопроекту кожна школа та відділ освіти має в своєму штаті адміністратора, який організовує

підтримку обдарованої молоді. Шкільний адміністратор із обдарованості відбирає обдарованих та талановитих дітей і розробляє програму роботи із ними, а саме спільно із місцевим відділом освіти організуються позаурочні заходи педагогічної підтримки – майстер-класи, які проводять викладачі провідних університетів, збагачене навчання із обраних предметів, що проводиться також викладачами ВНЗ, літні школи, студії вихідного дня та навчання в он-лайн режимі, а також обов'язковою є педагогічна підтримка ментором (наставником) як у школі, так і в он-лайн режимі із викладачем ВНЗ [11].

Британська доповідь щодо освіти обдарованих була прийнята приблизно 25 років по Марлендовій доповіді у США [10, 14]. Хоча британці були повільніші за американців у роботі із обдарованими, але обдаровані та талановиті не були цілком занедбані у Британії, оскільки протягом століть існували школи, куди відбиралися здібних учні та спеціалізовані школи, як приватні так і державні, де діти отримували збагачений курикулум.

Якщо порівнювати дві різні освітні культури США та Британії, тут можна виділити відмінність у навчанні обдарованої молоді. Прискорене навчання (*acceleration*) більш поширене у США, а збагачення навчальної програми (*enrichment*) у Британії. Ймовірно саме ця відмінність вплинула на основні стилі та рівні освіти у кожній із країн. Відбіркова освіта (*selective education*) не є прийнятною для США, у той час є загально прийнятною освітою у Британії (та більшості країн Європи) протягом століть. Саме тому Американські освітні стандарти та сподівання відносно низькими, прискорене навчання для деяких більш успішних дітей більш привабливим, у той час як у Британії, де загальні освітні

стандарти є вищими, але перевага віддається збагаченому курикулуму чи позаурочним освітнім можливостям.

Проблема відбору обдарованих і талановитих дітей в Британії була висвітлена у *Проекті допомоги (Assisted Places Scheme)*, як загальнодержавної ініціативи щодо підтримки обдарованої молоді. Проект надає можливість учням, які досягають виняткових успіхів у субсидованій школі, перевестися на навчання до приватних шкіл, де освітні можливості вищі, а плата за їх навчання здійснюється із державного фонду. Понад 75 000 учнів змінили державну школу на приватну, приблизно 1% учнів державних шкіл, із загальним кошторисом 150 мільйонів фунтів стерлінгів на рік, а фінансування продовжується до кінця навчання в школі. Деякі приватні школи таким чином отримали 50% свого контингенту дітей, що вигідно для них не лише фінансово, а й за показниками успішності.

Такий підхід у відборі за явними академічними досягненнями був визнаний відмінним, оскільки:

- ✓ це працювало на користь більш успішних дітей. Результати аналізу контингенту дітей, яких було відібрано на навчання у приватних школах засвідчив, що менше 10% із них мають батьків-робітників, 50% батьків-службовців (таких як учителі). Менший відсоток має група дітей із неповних сімей, сімей із непрацевлаштованими батьками, темношкірих або азіатських сімей.
- ✓ хлопчики мали перевагу над дівчатками, можливо через рекомендацію учителя. West & West (1997) показав, що 34% дівчаток та 66% хлопчиків складають гендерну пропорцію не лише у Британії та США, а й по всьому світі. Winner пише, що гендерна пропорція при відборі

для навчання за програмами для обдарованих та талановитих є рівна між хлопчиками та дівчатками, коли діти розпочинають ходити до школи, але із часом, коли діти дорослішають кількість обдарованих дівчаток зменшується. Тому у дитячому садку кількість відібраних дівчаток складає 50%, але вже в середній школі кількість дівчаток зменшується до 30%, а в вищій школі ще менше [8, 15].

На сучасному етапі забезпечення педагогічної підтримки обдарованої молоді на загальнодержавному рівні реалізується через університети, як центри необмежених освітніх можливостей для обдарованої молоді. Однією із таких загальнодержавних ініціатив є *Центри досконалості* (Excellence Hub), що було ініційовано урядом Великобританії як частину загальнонаціональної програми освіти “Молоді, обдаровані та талановиті” (*Young Gifted and Talented*).

Згідно цієї програми педагогічна підтримка реалізується у всіх регіонах, що забезпечують центри роботи із обдарованою молоддю. Ця ініціатива передбачає спільну роботу провідних університетів регіону та регіональних представництв загальнодержавної програми освіти обдарованої молоді – “*Молоді, обдаровані та талановиті*” [13].

Кожен із 9 адміністративних регіонів Англії має свій Центр досконалості, відповідно до назви регіону називаються і Центри – Лондонський Центр досконалості (London Excellence Hub), Йоркширський Центр досконалості (Excellence Hub for Yorkshire and Humber), Північно-східний Центр досконалості (North East Excellence Hub), Південно-західний Центр досконалості (South West Excellence Hub), Північно-західний Центр досконалості (North West Excellence Hub), Центральнo-західний Центр

досконалості (West Midlands Excellence Hub), Східний Центр досконалості (The Excellence East), Центральньо-східний Центр досконалості (East Midlands Excellence Hub), Південно-східний Центр досконалості (South East Excellence Hub).

Діяльність кожного центру координують партнери із університетів, які входять до консорціуму університетів. Так, наприклад, роботою Лондонського Центру досконалості керує Університет Королеви Марії разом із партнерами із Університету Брунел, Голдсміт коледжу, Імперського коледжу, Лондонського міського університету, Лондонської школи економіки, Королівського ветеринарного коледжу та університету Східного Лондону.

Діяльність Йоркширського Центру досконалості координує Йоркський університет, партнерами якого є Халський, Лідський, Шефільдський університети.

Діяльність Східно-центрального Центру досконалості координує університет Лінкольна, а також партнери із п'яти університетів – Дербі, Нотінгем, Нортгемптон, Лафбері та Де Монтфорт у Лейстері.

Діяльність Східний Центр досконалості координує університет Кембридж та партнери із університетів – східної Англії, Хартфордшира, Сафолка, Норфолка та Есекса.

Роботою північно-західного Центру досконалості опікуються Ланкастерський, Ліверпульський та Манчестерський університети.

Діяльність південно-східного Центру досконалості координує Кетерберійський університет та партнери – Вінчестерський, Портсмутський, Оксфордський, Редінгський, Брайтонський університети та університет Кінгстона.

Діяльність південно-західного Центру досконалості координує Ексітерський, Батський, Брістолський та Плімутський університети.

Роботою західно-центрального Центру досконалості керує Астонський університет, який має багато партнерів – Ексітерський, Плімутський, Бермінгемський, Стафордширський, Ковентрійський, Вустерширський, Вулвергемптонський університети та університет Уорик.

Північно-східний Центр досконалості керується Відкритим університетом, Даремським та Бредфордським університетами.

Кількість університетів, які працюють із обдарованою молоддю не може не вражати. Центри досконалості співпрацюють із вищими навчальними закладами регіону із метою надання можливості обдарованій і талановитій молоді отримати доступ до курсу навчання у вищому навчальному закладі, який відповідає здібностям обдарованого студента.

Мета центрів досконалості – сприяти розвитку обдарованої і талановитої молоді регіону. Всі заходи, що реалізуються центрами досконалості відкриті для студентів, які визначені обдарованими чи талановитими в закладах, де навчаються. Центри досконалості пропонують широке розмаїття заходів для обдарованих і талановитих, таких як – літні школи, майстер-класи та студії вихідного дня та навчання у он-лайн режимі.

Аналізуючи сучасний стан та тенденції розвитку рівнів педагогічної підтримки обдарованої молоді у Великобританії, можемо зробити висновок, що в цій країні підтримка обдарованої молоді якісно покращилась завдяки залученню університетів, як наукових центрів регіону. Надзвичайно важливим на сучасному етапі розвитку вищої освіти є впровадження інноваційних педагогічних технологій, новітніх технологій навчання, а також

найкращих педагогів, науковців тощо. Слід зазначити, що ефективність педагогічних інновацій в умовах педагогічної системи України досить висока, хоча й потребує вдосконалення.

Проведене дослідження не вичерпує означену проблему. Перспективним може бути більш глибоке вивчення сучасного стану надання педагогічної підтримки у Великобританії.

Список використаних джерел:

1. Сбруєва А. Болонський процес: пошуки шляхів підвищення конкурентноспроможності європейської вищої школи / Аліна Сбруєва // Шлях освіти. – 2002. - №1. – С.18-21.
2. Сбруєва А. Глобальні та регіональні тенденції розвитку вищої освіти в умовах побудови суспільства знань: препринт / А Сбруєва. – Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2008. – 80с.
3. D. Montgomery. *Gifted and talented Children with Special Educational Needs. Double Exceptionality.* – London: Fulton. – 2003.
4. DES (Department for Education and Skills). *The Standards Site: Gender and achievement.* Retrieved. December 20, 2002, from <http://www.standards.dfee.gov.uk>
5. *Encyclopedia of Giftedness, Creativity and Talent / Editor Barbara Kerr.* – Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC - 2009
6. F.J. Monks, R. Pfluger. *Gifted Education in 21 European Countries: Inventory and Perspective.* – 2005. – 172 p.
7. *Gifted and talented children in (and out) of the classroom / A report for the Council of Curriculum, Examinations and Assessment (CCEA) – 2006.- 152 p.*
8. Joan Freeman. *Educating the very able: current international research- 1998*
9. Joan Freeman. *Giftedness in the long term.* / Joan Freeman // *Journal for the Education of the Gifted.* – 2006. – № 29 – P. 384-403
10. Joan Freeman. *Out-of-school educational provision for the gifted and talented around the world // A report for the Department of Education and Skills.* – London. – 2002
11. Nord Anglia Research Project. *An evaluation of the gifted and talented strand of excellence in cities during pilot year (1999-2000).* – London: DfES, 2001.
12. *Gifted and Talented [Electronic resource] // National Strategies. The Department for Education.* – URL: <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20110202093118/http://nationalstrategies.standards.dcsf.gov.uk/inclusion/giftedandtalented>
13. *Support for improvement [Electronic resource] // Excellence gateway .* – URL: <http://www.excellencegateway.org.uk/node/17442>
14. *The national programme for gifted and talented education. [Electronic resource] // The Department for Education.* – URL: <http://ygt.dcsf.gov.uk/>

Ирина Холод

**УРОВНИ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПОДДЕРЖКИ ОДАРЕННОЙ
СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ В ВЕЛИКОБРИТАНИИ**

В статье автор исследует актуальную проблему педагогической поддержки одаренной студенческой молодежи в университетах Великобритании в рамках национальной стратегии “Молодые, одаренные и талантливые”, показывает подходы исследований одаренности, модели, а также анализирует педагогическую работу преподавателей университетов Великобритании с одаренными студентами. Рассмотрены проекты педагогической поддержки одаренной на национальном уровне – Академический успех в школах, Академический успех в городах, Центры совершенствования.

Ключевые слова: одаренность, педагогическая поддержка, студенческая молодежь, одаренная студенческая молодежь.

IRYNA KHOLOD

**THE LEVELS OF UNIVERSITY GIFTED YOUTH PEDAGOGICAL SUPPORT IN GREAT
BRITAIN**

The article deals with the problem of university gifted student pedagogical support in Great Britain as a part of national strategy “Young, Gifted and talented”, different approaches of giftedness researches are analyzed, the university teachers work with gifted students in Great Britain is shown. The projects “Excellence in Schools”, “Excellence in cities”, “Excellence hub” are presented.

Key words: giftedness, pedagogical support, gifted youth, university gifted youth